

Др Борко Михајловић*

Прегледни научни чланак
УДК: 347.72

ПРОМЕНЕ У ПРАВНОМ РЕГУЛИСАЊУ ДУЖНОСТИ ПРИЈАВЉИВАЊА ПОСЛОВА И РАДЊИ У КОЈИМА ПОСТОЈИ ЛИЧНИ ИНТЕРЕС**

Рад примљен: 10. 12. 2018.

Рад прихваћен за објављивање: 25. 12. 2018.

Измене и допуне Закона о привредним друштвима из јуна 2018. године значајно су утицале на дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес, као једну од пет посебних дужности према привредном друштву, које постоје у српском компанијском праву. Основне новине у овој области инспирисане су изменама Директиве ЕУ о правима акционара из маја 2017. године. Предмет овог рада је анализа садржаја поменутих новина и њихов однос са прописима који нису мењани, као и усаглашеност са напред поменутом Директивом, кроз приказ поступка примене дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес. Аутор у раду анализира сваку фазу поступка примене дужности пријављивања понаособ, посебно указујући на новине у српском праву које сматра неадекватним. На крају, аутор даје конкретне препоруке законодавцу у циљу побољшања постојећег правног режима дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес.

Кључне речи: *дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес, лични интерес, посебне дужности према привредном друштву, одобрење правног посла или радње у којима постоји лични интерес, јавно објављивање правног посла или радње у којима постоји лични интерес.*

I УВОД

Последње измене и допуне Закона о привредним друштвима из јуна 2018. године¹ донеле су и неколико новина у вези са посебном дужношћу

* Асистент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, bmihajlovic@jura.kg.ac.rs

** Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу *Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније.*

¹ Службени гласник Републике Србије, бр. 44/2018.

пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес, која несумњиво представља важан институт компанијског права. Основне новине се односе на прописивање нове, додатне обавезе у поступку одобрења правног посла или правне радње у случају постојања личног интереса (обавеза сачињавања извештаја о процени тржишне вредности предмета правног посла или радње, условљена одређеном књиговодственом вредношћу посла или радње), на прописивање обавезе објављивања обавештења о закљученом правном послу, односно предузетој правној радњи на интернет страници привредног друштва или Агенције за привредне регистре, као и на прописивање нових случајева који су изузети од обавезе одобрења. Ове новине треба првенствено посматрати у контексту доношења Директиве о измени Директиве бр. 2007/36/ЕС у погледу подстицања дугорочног учешћа акционара из 2017. године (у даљем тексту: Директива),² којима су предвиђена нека начела, као смернице за конкретно регулисање послова и радњи са личним интересом.

Предмет овог рада је анализа садржаја поменутих новина и њихов однос са прописима који нису мењани, као и усаглашеност са напред поменутом Директивом, кроз приказ поступка примене дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес. Овај поступак подразумева четири фазе: 1) утврђивање постојања правног посла или радње са личним интересом; 2) пријављивање правног посла или радње са личним интересом надлежном органу привредног друштва; 3) одобрење правног посла или радње са личним интересом; 4) објављивање обавештења о закљученом правном послу или радњи са личним интересом.

II УТВРЂИВАЊЕ ПОСТОЈАЊА ПРАВНОГ ПОСЛА ИЛИ РАДЊЕ СА ЛИЧНИМ ИНТЕРЕСОМ

Према Закону о привредним друштвима Републике Србије (у даљем тексту: ЗПД),³ лични интерес постоји у случају: 1) закључивања правног посла између друштва и лица са дужностима (или са њим повезаног лица), 2) правне радње коју друштво предузима према лицу са дужностима (или према са њим повезаном лицу); 3) закључивања правног посла између друштва и трећег лица, односно предузимања правне радње друштва према трећем лицу, ако је то треће лице са лицем са дужностима (или са њим повезаним лицем) у финансијском односу и ако се може очекивати да постојање тог односа утиче на његово поступање; 4) закључивања правног посла, односно предузимања

² Directive (EU) 2017/828 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 amending Directive 2007/36/EC as regards the encouragement of long-term shareholder engagement (*Official Journal of the European Union*, L 132/1).

³ *Службени гласник Републике Србије*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон, 5/2015 и 44/2018.

правне радње друштва, из које треће лице има економски интерес, ако је то треће лице са њим (или са њим повезаним лицем) у финансијском односу, и ако се може очекивати да постојање тог односа утиче на његово поступање.⁴ Иако у дефинисању личног интереса српски законодавац ништа није мењао, једна од измена ЗПД, а која се односи на изузетак од обавезног одобрења правног посла или радње са личним интересом (ова обавеза не стоји за случај да вредност правног посла или правне радње у којој постоји лични интерес износи мање од 10% од књиговодствене вредности укупне имовине друштва исказане у последњем годишњем билансу стања)⁵ прилично задире у суштину појма личног интереса. Зашто? Примена овог изузетка практично доводи до елиминисања најзначајније фазе у поступку примене дужности пријављивања код великог броја послова и радњи. Иако се обавеза јавног објављивања обавештења о закљученим правним пословима и предузетим правним радњама односи на све послове и радње са личним интересом, питање је у којој мери она може ублажити негативне последице претходне чињенице.

На овом месту важно је напоменути да Директива уводи појам битних правних послова, односно послова од материјалног значаја (енг. *material transactions*), чије крајње дефинисање је препуштено државама чланицама уз прописивање оквирних критеријума: утицај који информације о правном послу могу имати на економске одлуке акционара јавног акционарског друштва⁶ и ризике које правни посао ствара за друштво и његове акционаре који немају лични интерес, укључујући мањинске акционаре.⁷ Економском одлуком акционара треба сматрати првенствено одлуку о куповини или продаји акција друштва, односно треба проценити да ли на евентуалне одлуке акционара о куповини или продаји утиче закључивање правног посла или предузимање правне радње са личним интересом. Ризик који конкретан посао или радња могу створити за друштво произилази из чињенице да се овим пословима и радња може незаконито присвајати имовина привредног друштва од стране лица са посебним дужностима.⁸ Поред ових критеријума, при дефинисању битних правних послова државе чланице одређују један или више квантитативних критеријума који се темеље на утицају посла на финансијски положај, приходима, имовини, капитализацији, укључујући власничке инструменте, или промету привредног друштва, или узимају у обзир природу посла или положај лица са посебним дужностима, које има

⁴ ЗПД, чл. 65 ст. 3; детаљније о случајевима постојања личног интереса, вид.: Б. Михајловић, *Дужност лојалности према привредном друштву*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултета Универзитета у Крагујевцу, 2018, 131-136.

⁵ ЗПД, чл. 66 ст. 10 тач. 1.

⁶ Подручје примене Директиве ограничено је на јавна акционарска друштва (Директива, чл. 1 ст. 1.).

⁷ Директива, чл. 9ц ст. 1.

⁸ Лица са посебним дужностима према привредном друштву одређена су у чл. 61 ст. 1. ЗПД.

лични интерес.⁹ Државама чланицама остављена је могућност различитог дефинисања битних правних послова који су предмет обавезе јавног објављивања и послова који су предмет одобрења.

Иако ове критеријуме није једноставно применити, решење којем је прибегао српски законодавац и сувише делује само као покушај формалног усклађивања са текстом Директиве, без проницања у њен дух и интенције. Неспорно је да је законодавац прописивањем изузетка од одобрења у случају да вредност правног посла или правне радње у којој постоји лични интерес износи мање од 10% од књиговодствене вредности укупне имовине друштва желео да примени један од квантитативних критеријума прописаних у чл. 9ц ст. 1. Директиве. Али, примена квантитативног критеријума на напред наведени начин има бројне слабости, а може водити чак и до различитих злоупотреба овог критеријума од стране лица са посебним дужностима.

Пре свега, ако наведено правило посматрамо са аспекта законодавне технике можемо закључити да оно није најисправније решење. Сваки изузетак би требало да се примењује на ограничен, узан круг фактичких ситуација. У супротном, онда то више није изузетак. Послови и радње између привредног друштва и лица са посебним дужностима чија вредност не прелази 10% књиговодствене вредности имовине друштва, посебно у нашем правном систему, веома су бројни. Дакле, прописивање квантитативног критеријума за одвајање битних од небитних послова, ако бисмо занемарили друге слабости које он има, требало би извршити одредбом којом се дефинишу случајеви постојања личног интереса.

Усвајањем квантитативног критеријума на напред описани начин послови и радњи, чија вредност не прелази 10% књиговодствене вредности имовине, изузети су од обавезе одобрења, али нису од обавезе пријављивања. Зато се оправдано поставља питање која је сврха пријављивања посла или радње надлежном органу друштва, ако исти или други законом одређен надлежни орган не може одлучивати о одобрењу тог посла или те радње. Без обзира на чињеницу што се на овај начин губи основна сврха пријављивања, одговор би могао бити да је обавеза пријављивања задржана, односно да и даље постоји, управо због обавезе јавног објављивања обавештења о закљученом послу или предузетој радњи. Овде можемо констатовати да је српски законодавац применио одредбу Директиве којом се државама чланицама ЕУ дозвољава утврђивање посебних критеријума за наметање обавезе одобрења и посебних критеријума за наметање обавезе јавног објављивања. Међутим, примена Директиве ограничена је само на јавна акционарска друштва, чији је утицај на привредно окружење у којем послују огроман и чије пословање је обично под будним оком јавности. Код таквих компанија може се рећи да је прописивање обавезе пријављивања и јавног објављивања посла и радње са личним интересом неопходно, јер утицај

⁹ Директива, чл. 9ц ст. 1.

тржишта, јавности, берзе и друштва у социолошком смислу није занемарљив. Потпуно је другачија слика када ову обавезу сагледамо у контексту малих и средњих привредних друштава и затворених форми друштава уопште, на која ће се ова одредба, такође, примењивати (у тржишном окружењу већине националних привреда ове врсте привредних друштава бројчано су доминантне). Но, без обзира на очигледно већи значај обавезе јавног објављивања код већих компанија, не може се занемарити ни постојање сврхе примене ове обавезе код малих и средњих друштава. Ова сврха огледа се у обавештавању чланова привредног друштва, поверилаца, запослених и других заинтересованих лица о утицају који посао или радња могу имати на вредност привредног друштва,¹⁰ као и у евентуалном покретању одговарајућег судског поступка од стране заинтересованих лица након сазнања за спорни посао или радњу (нпр. повериоци могу поднети тужбу за пробијање правне личности, ако се присвајањем имовине друштва од стране члана друштва, који је субјекат посебних дужности, кроз правни посао између привредног друштва и овог члана испуне услови за примену института пробијања правне личности).

Посебно је питање који је мотив законодавца да као праг обавезе одобрења установи 10% књиговодствене вредности имовине. Наиме, ради се о врло високом прагу за наметање обавезе одобрења (примера ради, једна од припремних верзија Директиве прописивала је као границу само 5% вредности имовине),¹¹ чиме је мноштво послова и радњи мање вредности, али свакако не безначајних за пословање и функционисање привредног друштва изузето од одобрења. Овако висок праг оставља могућност за бројне злоупотребе, које би настале као последица закључивања послова и предузимања радњи „мање“ вредности.

Из досадашње анализе прописа произилази несумњива потреба српског компанијског права за утврђивањем разлике између битних послова и радњи са личним интересом, односно таквих послова и радњи који имају материјални значај, и оних који то нису, применом више различитих критеријума. Иако Директива оставља велику слободу државама чланицама ЕУ, као и оним земљама које своје законодавство усклађују са правом ЕУ, у дефинисању битних послова и радњи са личним интересом, већ је речено да важећи ЗПД не следи суштину, дух, циљеве Директиве. Суштина критеријума прописаних Директивом је проналажење избалансиране, вешто нијансиране дефиниције, којом треба обухватити све оне послове који имају утицаја на пословање привредног друштва и економске одлуке његових чланова. Решење чија примена зависи искључиво од једног критеријума свакако није

¹⁰ Преамбула Директиве, тач. 44.

¹¹ Вид.: М. Roth, *Related party transactions: board members and shareholders – European Commission proposal and beyond*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2710128, датум посете: 02.12.2018.

нијансирано и вешто осмишљено. Али, шта је алтернатива? Основно питање које се поставља пред српским законодавцем у вези са дефинисањем битних послова и радњи са личним интересом и оних који то нису (послова и радњи за које је потребно одобрење и оних за које оно није потребно) је следеће: да ли ове послове треба дефинисати прописивањем једног или више јасних, недвосмислених и једноставно примењивих критеријума, који не остављају могућност различитог тумачења, или, пак, треба усвојити нешто шириу, флексибилнију дефиницију, која оставља могућност да применом различитих критеријума и неки, можда на први поглед, безначајни правни послови, буду сврстани у битне правне послове. Са једне стране, на тржишту попут српског, у којем принципи савремене тржишне економије још увек нису дубоко укореењени, у којем послови и радње са личним интересом често могу бити пут присвајања имовине привредног друштва, и у земљи у којој судска пракса готово да не постоји у примени одредаба о пословима и радњама са личним интересом, треба тежити прописивању једноставних и лако примењивих критеријума. Ипак, прописивање једног јединог критеријума свакако није решење које треба подржати. Ако се, полазећи од прилика у српском тржишном окружењу, определимо за јасну дефиницију засновану искључиво на квантитативним критеријумима много је целисходније прописати неколико различитих критеријума, при чему би се конкретан посао или радња сматрала битним ако су испуњени сви критеријуми кумулативно или законом одређен број прописаних критеријума (на пример, два од три критеријума). Поред квантитативних критеријума, који понекад могу довести до нежељених резултата у практичној примени (нпр. критеријум је 5% вредности годишњих прихода друштва, а вредност предмета конкретног правног посла или радње је једнака вредности од 4,9% годишњих прихода), целисходно је прописивање и неких додатних, квалитативних критеријума, попут оних предвиђених Директивом: природа посла, положај лица са посебним дужностима или са њим повезаног лица, тржишни услови под којима је посао закључен итд. Овде ваља напоменути чињеницу да се српски законодавац дотиче ових квалитативних критеријума при утврђивању обавезе јавног објављивања обавештења о закљученом послу или предузетој радњи са личним интересом. Ова чињеница несумњиво доприноси потреби утврђивања квалитативних критеријума и при дефинисању битних послова и радњи.

Изменама ЗПД за потребу примене института дужности пријављивања правних послова и радњу у којима постоји лични интерес дефинисан је и појам повезаних правних послова, односно правних радњи. Под једним правним послом, односно под једном правном радњом која се одобрава у складу са ЗПД, сматраће се више повезаних појединачних послова, односно правних радњи извршених у периоду од годину дана, при чему се као време настанка узима дан предузимања последњег правног посла, односно извршења

последње правне радње.¹² Овде се ради о појединачним пословима, односно правним радњама који се предузимају ради остваривања истог циља, односно сврхе или чија повезаност произлази из природе правног посла ради чијег се извршења ти правни послови и правне радње предузимају.¹³ Изузетно, једним правним послом, односно радњом не сматра се истовремено успостављање заложног права, хипотеке или другог средства обезбеђења које привредно друштво даје ради обезбеђења сопствене обавезе по уговору о кредиту, зајму или другом правном послу, у ком случају се највећа вредност појединачне правне радње, односно правног посла узима као вредност по којој се утврђује постојање обавезе одобрења конкретног посла или радње.¹⁴

III ПРИЈАВЉИВАЊЕ ПРАВНОГ ПОСЛА ИЛИ РАДЊЕ СА ЛИЧНИМ ИНТЕРЕСОМ

Друга фаза примене дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес у српском праву, која следи након утврђивања да у конкретном правном послу или радњи постоји лични интерес, је само пријављивање тог посла или радње надлежном органу привредног друштва. Ова фаза примене дужности пријављивања није била предмет измена и допуна ЗПД, које се анализирају у овом раду. То значи да ЗПД и даље јединствено регулише обавезу пријављивања, без обзира на то који је орган привредног друштва надлежан да касније одлучује о одобрењу правног посла или радње са личним интересом. Лице са посебним дужностима дужно је да одбор директора, односно надзорни одбор, ако је управљање друштвом дводомно, обавести о постојању личног интереса који друштво закључује, односно правној радњи коју друштво предузима.¹⁵ Посебно правило прописано је за случај да друштво има само једног директора. Тада се обавештење о правном послу или правној радњи упућује скупштини, односно надзорном одбору, ако је управљање друштвом дводомно.¹⁶ Надлежном органу друштва морају бити достављене све чињенице од значаја за доношење одлуке о одобравању правног посла, односно предузимања правне радње.¹⁷

Српски ЗПД не даје изричит одговор на питање у ком тренутку постоји обавеза пријављивања правног посла или радње у којима постоји лични интерес. У домаћој правној литератури постоји тумачење према коме се дужност пријављивања послова и радњи у којима постоји лични

¹² ЗПД, чл. 66 ст. 11.

¹³ ЗПД, чл. 470 ст. 6. у вези са чл. 66 ст. 12.

¹⁴ ЗПД, чл. 470 ст. 7. у вези са чл. 66 ст. 12.

¹⁵ ЗПД, чл. 65 ст. 1.

¹⁶ ЗПД, чл. 65 ст. 2.

¹⁷ ЗПД, чл. 67 ст. 1.

интерес односи само на послове који још нису предузети, односно на послове које друштво намерава да предузме.¹⁸ Ово тумачење чини се као једино логично и исправно, пошто су послови и радње у којима постоји лични интерес предмет одобрења у складу са чл. 66. ЗПД, односно обавезног јавног објављивања након закључења или предузимања посла или радње.

IV ОДОБРЕЊЕ ПРАВНОГ ПОСЛА ИЛИ РАДЊЕ СА ЛИЧНИМ ИНТЕРЕСОМ

Измене и допуне ЗПД из јуна 2018. године дотичу у веома значајној мери поступак одобрења послова и радњи са личним интересом. Њима је првенствено уведена нова фаза (сачињавање извештаја) која претходи самом давању одобрења, односно одлучивању надлежног органа привредног друштва о судбини предметног правног посла или радње, чија примена зависи од вредности предмета посла или радње у којима постоји лични интерес. Изменама су, такође, исправљени неки, али не и сви, пропусти законодавца у погледу одређивања органа надлежног за давање одобрења посла или радње са личним интересом у српском компанијском праву, а повећан је и број случајева у којима не постоји обавеза прибављања одобрења.

Пре одобравања закључивања правног посла или предузимања правне радње са личним интересом, у случају да вредност предмета тог посла или правне радње износи 10% или више од 10% књиговодствене вредности укупне имовине друштва исказане у последњем годишњем билансу стања, орган друштва који је примио обавештење о послу или радњи (одбор директора, односно надзорни одбор, или скупштина, ако друштво има само једног директора), одређује овлашћено лице које ће извршити процену тржишне вредности ствари или права који су предмет правног посла или правне радње и о томе сачинити извештај.¹⁹ Овлашћено лице може бити судски вештак, ревизор или друго стручно лице које је од стране надлежног државног органа Републике Србије овлашћено да врши процене вредности одређених ствари или права, као и привредно друштво које испуњава законом прописане услове да врши процене вредности ствари или права која су предмет процене.²⁰ Увођење извештаја о послу или радњи са личним интересом инспирисано је чл. 9ц ст. 3. Директиве. Овом одредбом Директиве се оставља могућност државама чланицама ЕУ да пропишу обавезу састављања извештаја којим се процењује да ли су

¹⁸ Ј. Лепетић, *Компанијскоправни режим сукоба интереса – дужност лојалности*, Београд, 2015, 194.

¹⁹ ЗПД, чл. 66 ст. 2.

²⁰ ЗПД, чл. 51 ст. 1. и ст. 2.

посао или радња поштени и разумни из перспективе привредног друштва и акционара који немају лични интерес у предметном послу или радњи, укључујући и мањинске акционаре, и којим се објашњавају претпоставке на којима је извештај заснован и методе које су коришћење у његовој изradi. Лице са дужностима које има интерес у предметном послу или радњи не сме на било који начин да учествује у припреми извештаја.²¹ Српски законодавац определио се да изradу извештаја повери независном трећем лицу, што је у потпуности у складу са релевантном одредбом Директиве. Једина значајнија разлика између Директиве и ЗПД огледа се у чињеници да у српском праву не постоји обавеза јавног објављивања извештаја истовремено са објављивањем обавештења о предметном послу или радњи. Уместо објављивања извештаја о процени посла или радње, према ЗПД, он постаје саставни део одлуке којом се одобрава правни посао, односно правна радња у којој постоји лични интерес.²²

Иако то законом није изричито прописано, не би смело да буде дилеме у практичној примени ове одредбе да је извештај неопходно доставити члановима органа надлежног за одлучивање о одобрењу посла или радње са личним интересом пре него што приступе гласању о конкретном послу или радњи. Извештај треба да има опредељујући значај приликом изјашњавања чланова надлежног органа о одобрењу посла или радње и зато би недостављање истог пре самог одлучивања у значајној мери обесмислило обавезу сачињавања извештаја.

Када је реч о изменама органа надлежних за давање одобрења правног посла или радње са личним интересом, у случају друштва са ограниченом одговорношћу измене су направљене за случај постојања личног интереса члана друштва и члана надзорног одбора. Подсећања ради, законска формулација која је важила пре последњих измена, изазивала је недоумице, нејасноће, различита тумачења.²³ Сада је ЗПД-ом недвосмислено прописано да се посао или радња у којима постоји лични интерес члана друштва са ограниченом одговорношћу одобрава обичном већином гласова свих чланова друштва који немају лични интерес, а у случају постојања личног интереса члана надзорног одбора у друштву са ограниченом одговорношћу, посао или радња се одобравају обичном већином гласова свих чланова надзорног одбора који немају лични интерес.²⁴ За случај постојања личног интереса директора, орган надлежан за давање одобрења није промењен, али је сада прописано да се правни посао или радња одобравају обичном већином гласова свих чланова

²¹ Директива, чл. 9ц ст. 3.

²² ЗПД, чл. 66 ст. 3.

²³ Вид.: Б. Михајловић, *op. cit.*, 145.

²⁴ ЗПД, чл. 66 ст. 1 тач. 2.

друштва која немају лични интерес, односно од стране надзорног одбора, ако је управљање друштвом дводомно.²⁵

Одредбама које регулишу орган надлежан за одобравање послова и радњи у којима постоји лични интерес само је делимично исправљен пропуст претходне верзије закона, који се састојао у неодређивању органа надлежног за давање одобрења за сва лица која имају посебне дужности. Изменама ЗПД одређен је орган надлежан за давање одобрења у случају постојања личног интереса акционара, али не и за случај постојања личног интереса заступника, прокуристе и ликвидационог управника. Ако постоји лични интерес акционара, предметни посао или радња одобравају се обичном већином свих директора, односно од стране надзорног одбора, ако је управљање друштвом дводомно.²⁶

ЗПД сада прописује шест случајева у којима није потребно одобрење правног посла или радње. Први случај изузећа од одобрења, који суштински одређује целокупан поступак примене дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес, већ је био предмет анализе у делу рада који се односи на утврђивање постојања личног интереса. Остали случајеви изузећа од одобрења су: 1) постојање личног интереса јединог члана друштва; 2) постојање личног интереса свих чланова друштва; 3) упис, односно куповина удела, односно акција по основу права пречег уписа, односно права прече куповине чланова друштва; 4) прибављање сопствених удела, односно акција од стране друштва, ако се то прибављање врши у складу са одредбама ЗПД које се односе на сопствене уделе, односно акције, или у складу са одредбама Закона о тржишту капитала (у даљем тексту: ЗТК)²⁷; 5) када је члан друштва који поседује значајно учешће у основном капиталу друштва²⁸ или контролни члан друштва²⁹ Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе.³⁰

Прва четири наведена случаја, која су постојала у нашем компанијском праву и пре усвајања измена и допуна закона, могу се сматрати правим изузецима, који се односе на конкретно одређене, специфичне ситуације у којима спровођење поступка одобрења заиста

²⁵ ЗПД, чл. 66 ст. 1 тач. 2.

²⁶ ЗПД, чл. 66 ст. 1 тач. 3.

²⁷ *Службени Гласник Републике Србије*, бр. 31/2011, 112/2015 и 108/2016.

²⁸ Значајно учешће у основном капиталу постоји ако једно лице, самостално или са другим лицима која са њим делују заједно, поседује више од 25% права гласа у друштву (ЗПД, чл. 62 ст. 3.).

²⁹ Контрола подразумева право или могућност једног лица, самостално или са другим лицима која са њим заједнички делују, да врши контролни утицај на пословање другог лица путем учешћа у основном капиталу, уговора или права на именовање већине директора, односно чланова надзорног одбора (ЗПД, чл. 66 ст. 5.).

³⁰ ЗПД, чл. 66 ст. 10.

није неопходно ни целисходно. Случајеви постојања личног интереса јединог члана друштва, односно свих чланова друштва, су они у којима не постоји разлика између интереса привредног друштва и његових чланова, док су питања права прече куповине удела, односно права пречег стицања акција, као и прибављање сопствених удела, односно акција, регулисана посебним законским одредбама, којима се, између осталог, штите и интереси привредног друштва и његових чланова/акционара. Независно од тога што се у наведеним случајевима ради о правим изузецима, добро је постојање опште обавезе објављивања обавештења о закљученом правном послу или предузетој правној радњи са личним интересом, из разлога заштите интереса трећих лица (поверилаца, запослених итд.)

Међутим, последњи случај изузећа од одобрења, који представља новину у српском компанијском праву, не може се сматрати целисходним. Овим случајем изузети су од поступка одобрења сви правни послови и радње са личним интересом у привредним друштвима у којима Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе поседују најмање 25% права гласа, као и у оним друштвима у којима наведени субјекти поседују мање од 25% права гласа, али се применом законских критеријума сматрају контролним чланом друштва. Дакле, изузеће се примењује како на случајеве у којима постоји лични интерес државе, аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, тако и на случајеве у којима постоји лични интерес другог члана друштва, директора, члана надзорног одбора итд., у свим привредним друштвима у којима поменути субјекти имају законом одређен статус. Нејасни су циљеви и сврха увођења овог изузећа од одобрења, поготово када се узме у обзир чињеница да се на државу када она наступа на тржишту у улози „трговца“, као и оснивача и/или члана привредног друштва, начелно примењују сва правна правила која важе за било ког другог учесника на тржишту.³¹

V ОБЈАВЉИВАЊЕ ОБАВЕШТЕЊА О ЗАКЉУЧЕНОМ ПРАВНОМ ПОСЛУ ИЛИ ПРЕДУЗЕТОЈ ПРАВНОЈ РАДЊИ СА ЛИЧНИМ ИНТЕРЕСОМ

Последња фаза у примени дужности пријављивања послова и радњи са личним интересом у друштвима капитала, након измена ЗПД из јуна 2018. године, је објављивање обавештења о закљученом послу или предузетој радњи. Друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво дужно је да на својој интернет страници или на интернет страници регистра привредних субјеката објави обавештење о закљученом

³¹ О правном положају државе као „трговца“ вид.: Р. Вукадиновић, *Међународно пословно право*, Крагујевац, 2012, 197-199.

правном послу, односно предузетој правној радњи, са детаљним описом тог посла или радње и све релевантне чињенице о природи и обиму личног интереса, у року од 15 дана од дана закључења тог правног посла, односно предузимања те правне радње.³² Овде наилазимо на још једну неусклађеност ЗПД са одредбама Директиве. Наиме, Директивом се захтева да јавна акционарска друштва објаве битне послове са повезаним лицима *најкасније у тренутку закључења тих послова*. Са наведеном одредбом Директиве нису усаглашене ни релевантне одредбе ЗТК, којим је предвиђено да годишњи извештај о пословању јавног акционарског друштва обавезно садржи све значајније послове са повезаним лицима.³³ Исто тако, и полугодишњи извештај из чл. 52. ЗТК, који се објављује и доставља Комисији за хартије од вредности, садржи податке о значајним трансакцијама између повезаних лица, извршеним у првих шест месеци текуће пословне године, а које су битно утицале на финансијски положај и пословање јавног друштва у том периоду, као и промене у трансакцијама између повезаних лица које су наведене у последњем годишњем извештају, које би могле битно утицати на финансијско стање или резултате пословања друштва у првих шест месеци текуће пословне године.³⁴

Прописивањем обавезе јавног објављивања након закључења правног посла или предузимања правне радње са личним интересом могућност остваривања евентуалних права и интереса заинтересованих лица знатно је отежана у смислу ефикасности и дуготрајности. За случај извршавања ове обавезе од стране привредног друштва пре закључивања правног посла или предузимања радње са личним интересом, остваривање евентуалних права и интереса заинтересованих лица је свакако брже, ефикасније, ефектније и највероватније лишено судских поступака, па се карактер овакве правне норме може сматрати превентивним.

У погледу садржине обавештења Директивом се изричито захтева да оно садржи барем информације о природи односа са лицем са посебним дужностима које има лични интерес, његовом имену, датуму и вредности предметног посла или радње, као и друге информације потребне да би се проценило да ли су посао или радња поштени и разумни из угла привредног друштва и акционара који немају лични интерес, укључујући мањинске акционаре.³⁵ Иако се у ЗПД не помињу директно сви наведени елементи обавештења о закљученом послу или предузетој радњи из Директиве, може се рећи да су они обухваћени детаљним описом посла или радње, који је један од елемената обавештења у српском праву.

³² ЗПД, чл. 66 ст. 9.

³³ ЗТК, чл. 50 ст. 3 тач. 4.

³⁴ ЗТК, чл. 52 ст. 3 тач. 6.

³⁵ Директива, чл. 9ц ст. 2.

VI ЗАКЉУЧАК

Новинама у српском компанијском праву из јуна 2018. године у великој мери је измењен правни режим дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес. У новом правном режиму централно место заузима квантитавни критеријум вредности предмета правног посла или радње у којима постоји лични интерес. У случају испуњености услова из наведеног критеријума (ако вредност предмета посла или радње износи 10% или више од 10% од књиговодствене вредности укупне имовине друштва), поступак примене дужности пријављивања (у друштвима капитала) подразумева све четири фазе, о којима је било говора у раду. У супротном, ако услов предвиђен критеријумом није испуњен, поступак примене дужности пријављивања не обухвата фазу одобрења (и сачињавања извештаја о вредности предмета посла или радње, које је део поступка одобрења), већ се састоји од преостале три фазе. Из наведеног произилази да важеће српско компанијско право у поступку примене дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес придаје неоправдано велики и опредељујући значај једном једином, и то квантитативном критеријуму.

У циљу побољшања постојеће законске регулативе дужности пријављивања послова и радњи у којима постоји лични интерес, упућујемо неколико конкретних препорука српском законодавцу:

- потребно је направити разлику између битних правних послова и радњи са личним интересом и оних који то нису применом више различитих квантитативних критеријума (нпр. вредност имовине привредног друштва, годишњи приходи друштва, величина привредног друштва, број запослених итд.) и једног или више квалитативних критеријума (природа конкретног посла или радње, природа и обим личног интереса, положај лица са посебним дужностима које има лични интерес итд.);

- тако утврђени битни правни послови и радње у којима постоји лични интерес предмет су обавезног одобрења, док они који то нису остају предмет обавезног пријављивања и јавног објављивања;

- неопходно је одредити орган надлежан за одобрење правног посла или радње са личним интересом за сва лица која имају посебне дужности према друштву;

- потребно је укинути случај изузећа од одобрења када је члан друштва који поседује значајно учешће у основном капиталу друштва или контролни члан друштва Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе;

- дужност извршења обавезе објављивања обавештења о правном послу или радњи у којој постоји лични интерес требало би предвидети пре

закључивања правног посла, односно предузимања радње, чиме би се постигао превентивни утицај.

Borko Mihajlović, LLD*

CHANGES IN LEGAL REGULATION OF THE DUTY TO REPORT BUSINESSES AND ACTS IN WHICH EXISTS PERSONAL INTEREST

Summary

Amendments and supplements of the Serbian Company Law from June 2018 have significantly influenced the duty to report businesses and acts in which exists personal interest, which represents one of the five special duties towards company, according to the Serbian company law. The basic novelties in this area are inspired by the changes of the EU Directive on shareholders' rights from May 2017. The subject of this paper is analysis of the mentioned changes and their relationship with the law which has not been changed, as well as its compliance with above mentioned Directive, through the overview of the procedure of application of the duty to report businesses and acts in which exists personal interest. The author in the paper analyses each phase of this procedure, while he particularly emphasizes the novelties which he considers as inadequate. Finally, the author gives concrete recommendations to the Serbian legislator, aimed at improvement of current legal regime of duty to report businesses and acts in which exists personal interest.

Key words: *duty to report businesses and acts in which exists personal interest, personal interest, special duties towards company, approval of the business or act in which exists personal interest, public announcement of the business or act in which exists personal interest.*

* Assistant, Faculty of Law, University of Kragujevac.